

Food and Agriculture Organization
of the United Nations

Republic of Macedonia Food and Veterinary Agency

Dimitar Terzievski DVM
Oliver Ivanovski DVM

LSD awareness

Regional workshop on lumpy skin disease prevention, control, and awareness

Budapest, Hungary, 7-9 March 2017

Past/Current LSD awareness

- LSD awareness campaigns in your country: Yes
- Start date of awareness campaigns: December 2015 (training of vet practitioners and OV)
- Targeted stakeholders: Private vet practitioners-Macedonian veterinary chamber/ farmers/ farmer association/ official veterinarians
- Awareness tools: Meetings /Media (National TV) /Website/ leaflets/Posters
- Awareness plans/strategies: Raising awareness on revaccination campaign through information published on National TV/ Website/ Private practitioners
- Geographical area: Whole territory of the country

Regional workshop on lumpy skin disease prevention, control, and awareness

Budapest, Hungary, 7-9 March 2017

LSD awareness campaigns

- Training of Personnel from Food and Veterinary Agency in Pendik Veterinary Control Institute, Istanbul, supported by TICA.
- Seminar on “Preparation and Coordination of Veterinary Services as regards Lumpy Skin Disease in cattle, by Macedonian Veterinary Chamber, Skopje
- Information and awareness campaign of Private practitioners
- Poster available on the web site of the Food and Veterinary Agency and private veterinary organization
- Informing the farmers during visits to holdings (distribution of leaflets)

Regional workshop on lumpy skin disease prevention, control, and awareness

Budapest, Hungary, 7-9 March 2017

LSD awareness campaigns

Awareness campaigns targeted to:	Y/N	Start date of awareness campaign	1 st LSD outbreak (if applicable)
Official vets	Yes	December 2015	21.04.2017
Private vets	Yes	December 2015	
Big farmers	Yes	December 2015	
Small backyard farmers	Yes	April 2016	
Traders / Middlemen	Yes	April 2016	
Transporters	Yes	April 2016	
Other			

Regional workshop on lumpy skin disease prevention, control, and awareness

Budapest, Hungary, 7-9 March 2017

Awareness tools (please provide pictures of the materials)

	Y/N	Number of printed materials/meetings	Primary target audience	Applied to the whole country/zone (Y/N; if NO, specify)
Leaflets	Yes	3000	farmers	Yes
Posters	Yes	3000/2000	farmers	Yes
Meetings with official vets	Yes			Yes
Meetings with private vets	Yes			Yes
Meetings with farmers	Yes			Yes (regional coverage in 6 cities in the territory of the country)
Website	Yes			Yes
TV/Radio	Yes			Yes
Information of the disease/waste management/biosecurity measures	Yes			Send by e mail to all private practitioners and official veterinarians

Regional workshop on lumpy skin disease prevention, control, and awareness

Budapest, Hungary, 7-9 March 2017

Доколку забележите вакви знаци кај вашите животни ВЕДНАШ известете го вашиот ветеринар или Агенцијата за храна и ветеринарство!

БОЛЕСТ НА ЧВОРЕСТА КОЖА (LUMPY SKIN DISEASE)

Болезт на чвореста кожа Lumpy skin disease е заразно вирусно заболување кај говедата кое се карактеризира со висока температура (до 41°C) појава на чворести промени на кожата, пад на млечноста и исцедок од носот и абортуси.

Вирусот на Болест на чвореста кожа се пренесува:

- ✓ Директно од животно на животно,
- ✓ Индиректно преку заразна храна, вода, измет и заразени материјали и преку инсекти (комарци и шталски муви).

Болезта не е зооноза и НЕ ПОСТОИ РИЗИК ПО ЗДРАВЈЕТО НА ЛУЃЕТО!!!

ЈАЗЛЕСТА КОЖА КАЈ ГОВЕДАТА (LUMPY SKIN DISEASE)

ШТО ПРЕСТАВУВА БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА КАЈ ГОВЕДАТА?

Болезта ја забележуваме кај говедата притоа забележуваме: заболување кое се кај говедата се забележува на чвореста, згрозена кожа, висока температура, паѓање на млечност и носот на чворести промени на кожата, паѓање на млечност, исцедок од носот и абортуси.

КОГА ПОСТОИ СОМНЕВАЊЕ ДЕКА ВО ФАРМАТА/ОДЛЕДУВАЊИШТЕТО СЕ ПОЈАВИЛА БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА И КОГА ЗА ПОА ТРЕБА ДА СЕ ИНФОРМИРА МЛАДИОШКОТ ВЕТЕРИНАР ИЛИ АГЕНЦИЈАТА ЗА ХРАНА И ВЕТЕРИНАРСТВО?

Доколку кај некои од животните во фармата/одледувањето се забележат некои од следниве промени:

- ▶ зголемување на телесната температура (до 41°C),
- ▶ појава на чворести промени на кожата на телото и на млечната жлезда (млечето),
- ▶ паѓање на млечност,
- ▶ исцедок од носот,
- ▶ абортуси.

КАКО И КАЈ КОЈ НАЧИН ГОВЕДАТА МОЖЕ ДА СЕ РАЗБОЛАТ ОД ОВАА БОЛЕСТ?

- ▶ со директен контакт со животните на фармата/одледувањето, како што се: комарците, шталските муви и др.
- ▶ со директен контакт на чворести заболени животни,
- ▶ преку храна, вода, измет, торфена за растенија и други материјали кои се заболени со вирусот/одледувањето, и кои се заболени преку инсекти,
- ▶ преку паѓање од заболени животни,
- ▶ преку вода кои пренесуваат вирусот/одледувањето.

ДАЛИ БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА Е ОПАСНА ЗА ЛУЃЕТО КОИ ИМЕА ВО КОНТАКТ СО ЗАБОЛЕНО ЖИВОТНО?

Болезта ја забележуваме кај говедата на телото, но се пренесува од човекот од да забележат некои од следниве промени:

ШТО ТРЕБА ДА СЕ ПРЕЗЕМЕ ЗА ДА СЕ ЗАШТИТИ ГОВЕДАТА ВО ФАРМАТА/ОДЛЕДУВАЊИШТЕТО ОД БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА?

Треба да се применуваат биосигурносните мерки кои се порочани за фармата/одледувањето за млади животни, а животните заболени да се вакцинираат.

Министерство за земјоделство, шумарство и храна

Ministry of Agriculture, Forestry and Food

ШТО ТРЕБА ДА ПРЕВЗЕМАМ ЗА ДА ГИ ЗАШТИТАМ ЖИВОТНИТЕ ВО МОЈАТА ФАРМА/ОДГЛЕДУВАЛИШТЕ ОД БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА?

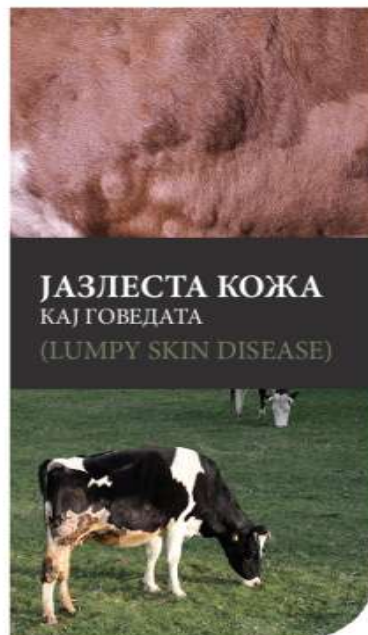
За да се спречи појава на болеста, треба да се применуваат биосигурносните мерки кои се препорачани за фармата/одгледувалиштата за млечни крави, односно треба:

- ▶ да се постави знак за предупредување /забранет влез/ кој не се однесува на лица кои не се работници во фармата/одгледувалиштето,
- ▶ да се обезбеди само еден влез и еден излез во фармата/одгледувалиштето,
- ▶ да се постават дезинфекциони бариери на влезот и излезот на фармата/одгледувалиштето како и на влезот и излезот на својот објект,
- ▶ да се користи заштитна облека при работа која треба редовно да се чисти, пере и дезинфицира,
- ▶ да се чисти излезот од објектите, така што соодветно не се отстранува и плавај,
- ▶ да се води евиденција на здравствената состојба на животите,
- ▶ да се врши контрола на храната која ја внесуваат работниците на одгледувалиштето/фармата. Избери се фармата да обезбеди храна за да се избегне внесување на храна од непознато потекло,
- ▶ да се издаде забрана на работниците за одгледување на млечни крави,
- ▶ да се издаде забрана на работниците за овозможување на влез,
- ▶ да се спречи влез на диви и други животни на фармата/одгледувалиштето (да се постават соодветни огради),
- ▶ да се ограничи движењето на кучињата и мачките на фармата/одгледувалиштето,
- ▶ да се води евиденција за уникатните животни и да се врши соодветно отстранување на мртви фармата/одгледувалиштето,
- ▶ да се води евиденција на посетите на фармата/одгледувалиштето (датум на посета, адреса на живеење, професија, контакт со животните),
- ▶ да се ограничи движењето на посетителите на фармата/одгледувалиштето - движење само со придружба на овластено лице,

- ▶ да се користи заштитна опрема и дезинфекција за свој посетител на фармата/одгледувалиштето,
- ▶ да се контролира движењето на работниците на фармата/одгледувалиштето (еден работник да посетува еден објект со животни, да нема движење на работници од чистот кон мнестот дел на фармата),
- ▶ да се издаде забрана за работниците за контакт со други животни надвор од фармата/одгледувалиштето,
- ▶ да се води евиденција на влез и излез на возила за допир на храна, вода, животни, губриво и други материјали,
- ▶ да се врши задолжителна дезинфекција на возилата при влез и излез од фармата/одгледувалиштето,
- ▶ да се контролира храната и водата за животните,
- ▶ да се спречи влез и размножување на тлодарни и инсекти преку спроведување на офисна програма за дезинфекција, дезинсекција и дератизација,
- ▶ да се заштитат животните од убои од инсекти (употреба на репеленти регистрирани во Република Македонија, поставување мрежи на прозорците и вратите),
- ▶ да се држат животните затворени во штали која има заштита од влез на инсекти и која редовно се третира со инсектициди во периодот кога инсектите се најактивни односно од 19:00 часот наменер до 08:00 часот наутро,
- ▶ да се чисти изметот од животните, да се собира на кув, пакажува од објектот за животни или да месело каде што престуваат животните и да се покрива со пластична фолија,
- ▶ да се врши дезинфекција на губрето со хигиенизни средства, по можност органични, кои што се регистрирани во Република Македонија,
- ▶ да се отстранат сите предмети каде што се собира и се зачувува вода бидејќи застајаната вода создава поволни услови за размножување на инсектите.

Оваа публикација беше приготвена со поддршка на Интернационалната САД за животноводство (USAID) од проект на проектот за поддршка на ветеринарните услуги кои имплементираат програмата, реализирана од страна на Министерството за животноводство и ветеринарна медицина на Република Македонија.

ЈАЗЛЕСТА КОЖА КАЈ ГОВЕДАТА (LUMPY SKIN DISEASE)

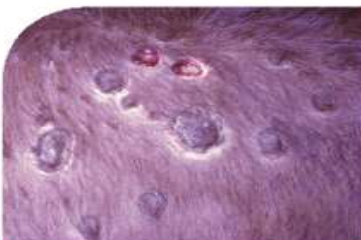
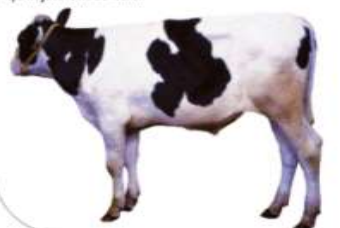
ШТО ПРЕТСТАВУВА БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА КАЈ ГОВЕДАТА?

Болеста јазлеста кожа (LUMPY SKIN DISEASE) кај говедата претставува вирусно заболување кое се манифестира со појава на треска, зголемена телесна температура, појава на јазли по кожата на телото, млечната жлезда, на литавиците и внатрешните органи, како и со отекување на кожата, а понекогаш и со узивување на заболеното животно.

Оваа болест има големо економско значење, затоа што значително ја намалува млечноста кај кравите, доведува до појавата на стерилитет кај биковите и узивување на некои од заболелите животни.

Појавата на оваа болест била карактеристична за Јужна и Источна Африка до 1970 година, кога се проширила на северозапад од африканскиот континент. Од 2000 година е регистрирана во некои земји на Средниот Исток. Во Европа прв пат е регистрирана во Турција во 2015 година, во Грција во 2015 година и во Бугарија во 2016 година.

Денес оваа болест е присутна и во Република Македонија. Ако се земе во предвид историјатот на ширење на оваа болест на глобално ниво и ако се знае дека еден од главните вектори на пренесување на болеста се комарците, тогаш е повеќе од очигледно влијанието на климатските промени врз појавата на болеста.

КОГА БИ ТРЕБАЛО ДА СЕ ПОСОМНЕВАМ ДЕКА ВО МОЈАТА ФАРМА/ОДГЛЕДУВАЛИШТЕ СЕ ПОЈАВИЛА БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА И КОГА ЗА ТОА ТРЕБА ДА ГО ИНФОРМИРАМ МОЈОТ МАТИЧЕН ВЕТЕРИНАР ИЛИ АГЕНЦИЈАТА ЗА ХРАНА И ВЕТЕРИНАРСТВО?

Доколку кај некое од животните во фармата/одгледувалиштето се забележат некои од следните промени:

- ▶ зголемување на телесната температура (до 41°C),
- ▶ појава на јазлести промени на кожата на телото и млечната жлезда (виемето),
- ▶ нагло намалување на млечноста,
- ▶ појава на исцедок од носот,
- ▶ абортус.

КАКО И НА КОЈ НАЧИН ЖИВОТНИТЕ ВО МОЈАТА ФАРМА/ОДГЛЕДУВАЛИШТЕ БИ МОЖЕЛЕ ДА СЕ РАЗБОЛАТ ОД БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА?

Животните од оваа болест може да се заразат на некој од следните начини:

- ▶ со убои од инсекти носители на причинителот кој бодат и црцат крв, како што се комарците, апталските муви и крвките,
- ▶ со директен контакт на здраво со заболено животно,
- ▶ преку храна, вода, измет, опрема за млекоње и други предмети и средства кои се користат во фармата/одгледувалиштето, а кои се контаминирани (биле во допир) од заболени животни,
- ▶ преку лица кои претходно биле во контакт со заболено животно.

ДАЛИ БОЛЕСТА ЈАЗЛЕСТА КОЖА ПРЕТСТАВУВА ОПАСНОСТ ПО ЗДРАВЈЕТО НА ЛУДЕТО?

Болеста јазлеста кожа не е опасна за луѓето, не се пренесува на човекот од заболелите животни и контаминирани предмети, односно не претставува опасност.

Upcoming awareness strategies

- Objectives: To inform the relevant stakeholders about mass vaccination process
- Start date of awareness campaigns: Ongoing/The public is already informed about mass revaccination
- Targeted stakeholders: Cattle breeders/ livestock markets/transporters
- Awareness tools: Mass media (TV/Radio)
- Geographical area: Whole territory

Thank You for Your attention

dterzievski@fva.gov.mk

oivanovski@fva.gov.mk